

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendedmény adatik.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

„Ismét egyik esztendeje, Istentől kimért ideje, Telék el a múlandóságnak. Az égitestek órája, Lefolyván, lett új példája, A közös változandóságnak. Elmúlt vége, mint kezdete . . . Már van csak emlékezte! . . . Ujesztendőre viradtunk . . . s ma, midőn egyfelől az eltemetett év frissen hantolt sirhalmán — hervadva bár — egymásra hányva ott hevernek még az emlékezet koszorúi, másfelől a beállott újév bölcsője felett biztatólag dúzzadoznak a remény virágbimbói: megállunk mi is pillanatra az idők e nagy *határjelzője* mellett s gondolataink — mint *Endymion* lelke — küzdve s borongva merülnek be a teremtő fátyolának mélységes titkaiba.

Ki tudná megmagyarázni e titkokat s méltólag tolmácsolni mindazon érzelmeket, melyek ezen a napon lelkünk szásrétű vitorláján oly búsan zúgnak s még a leghétköznapibb kebelben is hangokat keltenek . . . édes-bús hangokat . . . melyekről sokszor azt sem tudjuk, honnan jönnek, merre mennek, de azt érezzük, hogy hozzánk beszélnek!? Uram! hozzád; egyedül hozzád menekülünk; szárnyaid alatt nyugszunk meg ki előtt ezer esztendő annyi, mint a tegnapi nap!

„Eheu fugaces . . . labuntur anni“. Tünnnek az évek! S ez a most lehanyatlott is arra tanít, hogy ezen a világon az emberrel együtt minden hir, minden dicsőség hervatag, de az Úrnak beszéde megmarad mindörökké!

Tünnnek az évek! Most szeliden csobogva, majd vad viharzással tombolva; sokszor medreiből kitörve s minden életet szennyes iszappal

borítva hullámszik lefele az idők folyama. De halad sietve; folyik feltartóztathatlanul; habra hab, hullámra hullám tolul és ismét hab, ismét hullám s mint a záporok a sirhalmakat, elmossa ez is a multat s a romokon életre kelt újabb virulatokat.

Tünnnek az évek! Velök együtt vénülnek el az eszmék; változnak meg a társadalmi viszonyok is. A mi tegnap kelendő volt, az ma lomtárba kerül s a régi rosszan okulva jobbat, maradandóbbat alkot a tapasztalat. Csak egy van, mi mint maga az örökkévaló, változatlan, t. i. az a fundamentum, melynek szeguletköve a *Jésus Krisztus*; az ige, ki által mindenek teremtettek és a ki nélkül semmi nem teremtett, valami teremtett.

Tünnnek az évek! Egymásután merülnek bé az örökkévalóság tengerébe. De a mily arányban hosszabbodnak, mindig tovább-tovább rezegve, a viz tükrén a habgyűrű-sugarak, olyan arányban tágul látóköriünk s mig Izráel Predikátora dicséri vala először a holtakat az élőknek felette s azután e kettőnél jobbnak látja vala azt, a ki még nem volt: mi abban találjuk boldogságunkat a ki maga mondotta: „én vagyok a feltámadás és az élet; a ki én bennem hiszen, ha meghal is, él az“.

Sok-sok ezer esztendők enyésztek már el s tértek vissza, honnan szárnyokra keltek, az örökkévalóság titkos kebelébe. Mennyi bút, mennyi örömet, mennyi reményt vittek el magokkal, hagyva magok után fényt, keserűséget és romokat, hogy mindezek megszentelődjenek az emberiség hulló könyveiben! Ám a mi reményünket az idő meg nem ölheti! Évről-évre újakká születünk az élő reménység által; s bár veszteségeink nekünk is vannak . . . s ott, hol a halottak néma nyughelyei felett enyészetről zokog a téli fergeteg, jajongásainkkal nem egyszer verjük fel a bús csendet mi magunk is, siratván azokat.

kiket elvesztettünk: hiszszük, hogy lesz egy nap, a mikor az aluvóknak esztendei megújulnak s akkor eltöröltetik a mi szemeinkről is minden könyhullatás.

E hitben keresztyéniesedett meg a pogány újesztendő s ha a hitetlenek örömmel köszöntötték egymást ezen a napon s zöld ágakkal ékesítették fel házaikat, hogy azokból egymásnak kölcsönösen boldogságot jövendőljenek: hadd változzanak a mi félelmeink is örömmé s zöldeljenek lelki házainkban továbbra is a hitté magasztosult reménynek ama csodálatos plántái, melyeknek gyökerei a földben futnak szét, de koronaikkal az egetig érnek fel.

Igy lesz a beállott újesztendő igazán boldog újesztendő!

Mert erre van szüksége hazánknak, egyházunknak és a társadalomnak; ez után sóvárognak a családok, úgy mint az egyesek. De hiába sóvárognak . . . ha a béke és boldogság forrásait nem a Krisztusban keresik.

Ime lássátok milyen szomorú, milyen kétségbeejtő volt az elmúlt esztendő is. Az ördög elszabadult! Sárkányfogakat szórt az emberek közé, tüzet gyújtott a haza rónáin, berkeiben és halmai felett; harcba vitte a felekezeteiket a felekezetek ellen; felingerelte a szegényt a gazdagra s ellenségévé tette a gyermeket a szülőnek

a testvérét a testvérnek, barátot a barátnak: üszköt dabott a békés hajlékokra s már nemcsak a szomszéd jajveszékelését hallottuk, hanem fejünk felett is ropogott a ház; lábaink alatt is megingott a föld s úgy éreztük, mintha sok bűneinkért adósságunkat egyszerre kellene lefizetnünk.

Ámde az Isten irgalmas kegyelmes. S mi hiszünk az emberiség fejlődésében. Hiszszük annál fogva azt is, hogy minden időnek meg kell lenni a maga sajátos s Istentől elébe szabott társadalmi feladatának; de visszaesés mindaddig nem lehet, míg a Krisztus lesz az ur mindeneken s a sérelmeket meggyógyító, az ellentéteket kibékítő *szereket* heviti, vezeti s irányítja lépéseinket.

Az óra sétálója a függőleges iránytól, hol jobbra, hol balra el szokott térni, de a nyugponthoz tapasztalat szerint mégis csak visszafökrekszik. Ezt a nyugpontot, társadalmi, egyházi, családi s egyéni életünk ingája az *evangéliumban* találja fel s ha feltalálta, boldogabb lesz, mint valaha. Mi ezt hiszszük s ezen hitünkben kívánunk olvasóinknak

Boldog új esztendőt!!!

A szerkesztőség.

TÁRCA.

Utilitarianismus.

Irta: *Blackie Stuart János.** Angolból fordította: *Csiky Lajos.*

Az erkölcsi területén a brit földön felmerült újabb jelenségek között az a legnevezetesebb s bizonyára a legzajosabb, a melyet *utilitarianismusnak* neveznek. Valójában a tisztán fizikai tudományból eredő észleleteket kivéve, ha van ezen ország bölcséleti gondolkodásának és érzületének legújabb hangjában valami megkülönböztető, épen ezen, vagy valami más, ezzel közelrokon dolog az. Beszélnek róla az utcákon, magyarázgatják a tanulószobákban és tényleg a kor néhány legélesebb elméjét számítván ezen irányzat a

* Ezen hosszabb tanulmány szerzője *Blackie Stuart János*, az edinburghi egyetemen a görög nyelv tanára volt, ki „*Four Phases of Morals*” (= Az erkölcsi négy változata) című, 1874-ben második kiadásban megjelent művében Sokrates, Aristoteles, a keresztyénség s az utilitariánus bölcsészek morálját ismerteti. A szerző 1809 július 28-án született Glasgoban: theológiára készült, majd jogot tanult, s 1839-ben az aberdeeni egyetemre hívatott meg a latin nyelv tanárává, honnan 1852-ben a görög nyelv tanárává választatott meg az edinburghi egyetemre, s itten működött 1882-ig, a mikor nyugalomba vonult. Meghalt 1895 május 1-én. Nagy tudós, komoly keresztyén s több, mint 60 önálló művével óriási irodalmi tevékenységű, s Skóciában általános kedveltségnek örvendő hazafias érzelmű férfiú volt. Egyik művét, mely „*Self-Culture*” (= Ön-nevelés) c. a. 24 kiadásban jelent meg, a „*Prot. Egyh. és Isk. Lap*” hasábjain szintén most közlöm magyar fordításban. Érdemes dolog fentebb említett másik nagyobb művéből is legalább egy szakaszt megismertetni a komoly dolgok iránt fogékony magyar olvasó közönséggel. Cs. L.

maga szószólói közé, bizonynyal megérdemli az a figyelmes vizsgálatot. Kétségtelen dolog, hogy érdemei, bármilyenek legyenek is ezek, igényeinél valószínűleg messze háttérben fognak maradni; mert nem volt még soha olyan rendszer, mely terjesztői részéről nagyobb trombitaharsogással és megrázóbb önérettel vezetett volna be, mint ez, mely azt hirdeti, hogy új evangéliom prédikáltatik itten, mely elvalahára meg fogja váltani a világot az öröklött tévedés sok százados nyügeitől. A mint e rendszer jelszava több, mint száz évvel ezelőtt felhangzott, egy londoni koronaügyész fia úgy érzé, „mintha a hályog lehullott volna a szemeiről”; most már minden világossá lett, a mi addig homályos volt előtte; döntő bizonyosság jelentetett ki, mely a nagy fölfedező megjelenését megelőző időkből éles vonallal jelölte ki azt a területet, hol minden pusztá úszó köd, lebegő felhő, légbeli káprázat; Plátó anyagtalán idealismusának és az új testamentom értelmetlen ascetismusának elvalahára meg kell már szünniök; csak álljanak elő iskolák, a melyek az emberek egyetemes szavazatával egyetemes értelmiséget teremtsenek és a világnak a képzeleti erkölcsiségtől és a babonás érzülettől való megváltatása tökéletes leend. A mennyire észleletem terjed, ilyenforma hang az, a melynek ihletése alatt a hasznosság tana kihirdettetett a világ előtt; és hogy ezen iskolának öncodálását nem nagyítom, hanem jól megérttem azt, világos azon tényből, hogy *Bentham*-nek egyik legodaadóbb tanítványa, *dr. Southwood Smith* őszintén hitte és ki is nyomatta, hogy az ő mesterének a hasznosság elvéről való fölfedezése az erkölcsi bölcseletben épen olyan fontos korszakalkotó esemény, a minő volt

Ügyeink-, bajainkról s azok orvoslási módjáról.

Irta: *dr. Hajnal István,*
a békés-bánáti ev. ref. egyházmegye világi tanácsbírája.

IV.

Sokan emlegetik a nagy egyházak részekre osztását. Én ezt, mint ezt méltóságod tudni és irni is méltóztatik, nem helyeslem. Az, hogy a nagy egyházak külön lelkész és presbyteriummal bíró több egyházzá alakuljanak át, nemcsak azért nem lehet, mert a közös vagyon igazságos és megnyugtató felosztása csaknem lehetetlen, hanem — szerintem — azért sem, mert akkor ők is a kis egyházak betegsége, a szegénység által lesznek megtámadva s ereikben életadó erőteljes vérforgás nem lehet és sem egyházi, sem különösen oktatásügyi téren a mostani, annál kevésbé a megkívántató eredményt elérni képesek nem lennének. *Delegatiót* fentartani pedig a közösügyek intézésére, azt hiszem, senki sem kíván. Egy delegatiók van s azt is csak Ő Felsője fölülmúlhatlan alkotmányos érzülete, mély bölcsessége s határtalan tekintélye képes fentartani. Ilyen embert mi nem fogunk találni nagy egyházaink delegatióinak élére. A nagy egyházakat felosztani csak akkor lehetne, ha a tanügy államosíthatnák; ez pedig felekezeti, de talán az állam szempontjából sem kívánatos, még ha kivihető volna is, a mit én nem hiszek.

például a természettudományokban *Newton Izsáknak* a nehézkedés elvéről való fölfedezése. És *dr. Smith* egyáltalában nem egyedül állott ezen transcendentalis magasztalás hangjával. Azon dogmatismus, mely, mint látni fogjuk, *Bentham* értelmi jellemének egyik fővonása volt, kisebb-nagyobb mérvben átszállott tanítványai legtöbbször; és azt a fontosságot, melyet ők maguknak és fölfedezéseiknek tulajdonítanak, csak az a fenhéjazás múlja felül, a melylyel ők mindazokról beszélnek a miket csak végeztek elődeik. És az én véleményem szerint a multnak ezen félreismerésében áll nemcsak a benthamitáknak, hanem *Locké-től* (1632—1704) lefelé a mi britt bölcselőink nagy tömegének radikális fogyatkozása; mi nem a gondolat örökölt eredményeinek nagy és részrehajlatlan áttekintéséből, hanem inkább valamely helyi vagy felekezeti kiválóság szempontjából indulunk ki, és a mi kicsinyke rendszereink inkább a reakció, mint a saját építés természetével bírnak és mint minden reakció, egyoldalúak irányzatukban és túlcsapongók saját fontosságuk értékelésében. Ha vannak tudósok, kik tudásukat a jelen nem-ismerésével néha teljesen haszon nélkülivé teszik, a jelen embereinél nem kevésbé találkozunk olyan irányzattal, mely a multhoz való viszonyuk nem-ismerésével, félreismerésével vagy elmagyarázásával teljesen nevetségessé teszi az ő értelmi állásukat, mert hiszen az elődeink által elért eredmények nagyban való megbecsülése nyújthat egyedül biztosítékot arra, hogy saját munkáink valódi értékét helyesen meg tudjuk állapítani. Minden ítélet viszonylagos, és a mint egy magasabb domb hatalmas hegységnek tűnhetik föl egy síkságon született fiu szemében, épen úgy *Lockét*,

Hogy a nagy egyházban is lehet cura pastoralist gyakorolni: láttam boldogult *édes atyámtól*, ki az egyik legnagyobb protestáns egyháznak talán minden tagját s azok minden körülményeit ismerte, nemcsak egyházi, hanem minden más ügyekben is igazszívű tanácsadó volt; nemcsak hivatalosan érülközött hiveivel, hanem családjok körében is szívesen felkereste, gyakran az utcán is megszólította s mindenkor csak a jóra, szépre és igazra tanította őket, úgy beszédével, mint példaadásával; ha néha szigorú volt is hozzájuk, soha sem mondhatta senki is, hogy azt igaztalanul tette s minden intézkedése, nappalának és éjjelének folytonos munkája, egyházának virágoztatására s annak tagjai jóvoltára volt irányozva. A mit ő megtehetett, más is megteheti, hasonló apostoli buzgóság mellett. A mint, Istennek hála! látunk is elég hasonló példát.

Azokon kívül, melyeket a tanügy emelésére vonatkozó teendőinkről fentebb elmondtam s melyek az elmondottakból önként következnek s azokon kívül, melyek a felnöttek vallásos-erkölcsi irányban való oktatása s a cura pasztoralis gyakorlása iránt közönségesen javaslatba hozatnak: eszembe jutnak azon aranyigazságok, melyeket Méltóságod az 1894. évi szeptember 25-kén H.-M.-Vásárhelyen tartott lelkészegyleti értekezleten hangoztatott s melyek feljegyzésem szerint

és *Humét* és *Bentham-et* is a gondolkodás legnagyobb alakjainak tarthatják azok, kik *Sokratest*, *Plátót* és *Aristotelest* nem ismerték.

Az utilitarianismus kritikai méltánylásának kísérleténél az első dolog, a mi bennünket megragad, annak a neve. A nevek néha véletlenül csatlakoznak a rendszerekhez és azon esetekben nem szükséges azokat behatólag elemezni, de ha valamely új elmélet megalapítója által szándékosan választatnak azok ki, akkor jelentékenyekké válnak és méltán tehetők kutatás tárgyává. *Humé* egyik művének fejezetei között ez az egyiknek a címe: „*miért tetszik a hasznosság?*“ — és a felelet erre a kérdésre egyszerűen az, hogy mivel a hasznosság az eszközöknek a célokhoz való alkalmazásában áll, és mivel az ilyen alkalmazás fölismerése az értelem saját külön ténykedése: nem lehet az más-ként, minthogy az értelmi teremtmények gyönyörűséget találjanak abban, ha természetüknek megfelelő ilyen módon hatnak rájuk. „A szemek — mint *Plotinus** mondja — fogékonyak a világosságból eredő élvezetre, mert a világosság iránti fogékonyágban áll minőségüknek és szervezetük eszméjének lényege“**; épen így az értelem előtt is szükségképpen kedvesnek kell annak lennie, a mi értelmes; és a hasznosságnak kedvesnek kell lennie egy olyan teremtmény előtt, kinek egész energiája, mikor természetének legjava szerint munkál-

* *Plotinus* a legkiválóbb újplatonikus bölcsező Kr. u. 205—270. Cs. I.

** *Ὁὐ γὰρ ἂν πώποτε εἶδεν ὀφθαλμὸς ἥλιον ἡλιουειδῆς μὴ γεγεννημένον, οὐδὲ τὸ καλὸν ἂν εἶδαι ψυχὴ μὴ καλῆ γενομένη.* — *Plotinus* I. 9.

a következők: „a theologiai intézeteket reformálni kellene, úgyhogy apostoli lélekkel áthatott lelkészek kerüljenek ki, ha nem is bírnak annyi tudományos képzettséggel, mint a maiak. A cura pasztoralisához nem tudomány, hanem buzgóság kell. A vallásos oktatásnak a templomból kijövetelkor nem kell megszűnni. Egészen új egyházi életet kell kezdenünk. Óriási munka vár itt a lelkészekre, de ők erre szentelték életüket.“

Az 1895. évi augusztus 27-kén H.-M.-Vásárhelyen tartott lelkészegyleti közgyűlésen, a tiszteletes Illyés Endre úr felolvasása után keletkezett lélekemelő vitában így nyilatkozott Méltóságod: „Arra van szükség, hogy a hivekben ébresszessék fel azon tudat, hogy ők *kálvinisták* s erre legyenek büszkék. Elleneink erre fektetik a fősúlyt hitfeleiknél. Szükség, hogy a lelkipásztorok ismerjék fel hiveik között az ingadozó hitűeket s ezeket erősítsék. A cura pastoralisra egyforma teoriát kiszabni nem lehet; a lelkészi prudentia és buzgóság feltalálja, hogy mit kell tenni. Az Istenházába teljes vallásos érzettel kell menni. A templomot vallásos színezetű productiókra felhasználni filoz. belépti díj mellett orgona hangversenyt tartani nem szabad. Vallásos összejöveteleket tartsunk, a vallásos esték fontossága kétségen felül áll. A belmissio keresztül vitelével nem lehet a pap 8 hónapon át országos képviselő s vasárnap délutáni temetés után nem lehet mindjárt tarokkozni.

A tractualis belmissio s cura pasztoralis az eddiginél nagyobb mérvben volna gyakorlandó. Eddig inkább statisztikai adatokat gyűjtött a kánoni vizsgálat, de arra nem volt gond, hogy a lelkész minő buzgósággal végezi teendőit. Intensivebb felügyelet kívántatik a tractusok részéről. A lelkészek óvakodjanak a túlbuzgóságtól, kivált a szereplési viszketegből eredő túlbuzgóságtól. Rostáljuk ki a konkolyt s a tiszta magot gyűjtsük össze.“ Méltóságodnak ezen bölcs tanácsát be kellene vésni minden lelkésznek szívébe s azok szerint kellene eljárni mindnyájunknak; bizony gyönyörűséges eredményt lehetne elérni.

A napokban kezembe került a „Kolozsvári Protestáns Közlöny“ 1888. máj. 24 és 31-kén megjelent 21 és 22-dik száma, melyeket még megjelenésükkor küldött nekem Kéry Kálmán barátom, az azokban foglalt Baló Sándor „Interconfessionalis bajok“ című cikkének, mint — szerinte — az én nézetemnek megfelelőnek, át-olvasása végett. Élvezettel olvastam akkor is, most is a cikket s ide írom belőle a következőket:

„Mi protestánsok, idegenkedés helyett, inkább tanulhatnánk valamit katolikus atyánkfiaitól. Tanulhatnánk nagyobb rendet és pontosságot, szorgalmat és buzgóságot általában a papi functiók és kivált a pásztori gondozás terén. Megtanulhatnók, lelkipásztorainknak, az egyházi élet ezen hordozóinak, nagyobb tiszteletben tartását, erősebb

kodik, azon eszközök fölfedezésére és alkalmazására irányul, melyek hasznosak fognak lenni bizonyos célok biztosítására. De az ezen kérdésre adandó felelet egy lépéssel sem visz előbb bennünket az erkölcsböleleletben; az erkölcsbölelelet a célok és nem az eszközök tudománya, annak a tudománya, a mit *Aristoteles ἀρχιτεχνικόν*, vagy legfőbb *τέλος*, a végeél névvel nevez. E szerint ezen mi böleleletünk egy olyan kifejezést választott jelszavául, a mely magában véve semmit sem jelent, a mi semmi esetre sem jelent többet, mint az algebrában a *plus* és *minus* kifejezések. Hogy a kifejezésnek értelmet adjunk, azon további kérdést kell föltennünk: *mi célból hasznos?* — és erre azon nagyon közönséges választ nyerjük: Hasznos arra, a mire minden ember természetesen tör: a boldogságra; mert „kétségtelen dolog az, hogy minden ember vágyik a boldogságra“, mondja *Locke** és *Aristoteles* is hasonlóképen nyilatkozik e tárgyban. De hát az ilyen igazmondások hallása végett nem is szükséges nekünk a bölelelőkhöz mennünk. És azután mi következik? A fentebbi igazmondásnak antithetikus alakot adnak és a legmélyebb modern gondolkozás nagy eredményének azt mondják, hogy *a legnagyobb szám legnagyobb boldogsága* az erkölestudománynak legutolsó elve, minden társadalmi hajókázás sarkcsillaga, a melyre való ügyelés által lehet egyedül elkerülni a transcendentális érzelem vakító ködeit és a természetellen ascetismus éles kiszögelléseit. De hát valójában érdemes volna ez az elv arra a tapsra, a melylyel azt fogadták? Nem kérdezhetjük-e először is azt: *Ki kétkedett va-*

* Locke, II. 21, 68.

laha ebben? Ha a boldogság kívánatos; és ha az ember természeténél fogva olyan társadalmi és rokonszenvet kereső állat, a minőnek őt a régi bölelelők is mind elismerték: akkor annál jobb rá nézve, minél nagyobb részt vehet ki abból a boldogságból. Effelől sem *Aristoteles*, sem *Plátó* nem kételkedtek egy percig sem. Azt kívánták ők, hogy minden országnak olyan nagy legyen a lakossága, a mi megfeleljen az egészségügy követelményeinek; ezen határokon túl ők tényleg láttak bizonyos nehézséget, és a túlnépesség veszélyének megakadályozása céljából hajlandók voltak bizonyos olyan orvosszereket is igénybe venni, melyek a mi modern értelmi világunk előtt durvának és emberteleneknek látszanak, — de abban ők soha sem kételkedtek, hogy egy jól rendezett államban a boldogság a sokak közös joga és nem a kevesek külön kiváltsága; és *Aristoteles* az ő „Politika“ című művében határozottan megmondja az okot is, hogy az olygarchia miért számítandó a legrosszabb kormányzati formák közé? — azért, mert azt vallja, hogy a hatalom a kevesek érdekében és nem a sok javára használandó fel. *Bentham* hírhedt formuláját tehát csak úgy kell tekinteni, mint egy elnyomott demokrácia nagyon különleges harci kiáltását egy elbizakodott olygarchia ellenében. Ezen dicséretre teljesen rászól ált az, és ezen a téren, kétségtelenül, nagyon hasznos munkát végzett. De arra, hogy olyan maximaként tekintessék, mely az erkölcsbölelelet területén alapvető elvet tenne le, arra sem az újdonság, sem az arravalóság erejével nem dicselkedhetik.

(Folyt. köv.)

támogatásban részesítését, nem is emezek érdekében, hanem egyházi érdekekből; mert erőtlenség mellett, okvetlen elszéled a nyáj. Megtanulhatnók, individualitásunk szélsőségig menő és az egyháztársadalmat szétbontó érvényesítése helyett, gondolkozásunk szükséges és üdvös fegyelmezésénél keresni azt, a mi egyesít; vagy minthogy az összetartó alap már adva van az evangéliumban, megtanulhatnók, hogy ezen alaphoz állhatatosan ragaszkodjunk, mint a hogy a kath. egyház ragaszkodik az ő pápasági intézményéhez. Tanulhatnánk egy kis konservativizmust sajátítani el, a haladás és liberalismus címén felszínre hozott örökös hánykódás és nyugtalanság lázas ösztönei helyett; hiszen az egyház nem hiu és szörszálhasogató doctrinerek vitatere, hanem a béke ényhet adó szigete kell, hogy legyen az ellenkező vélemények és törekvések hullámtorlaszai közt“ stb.

Még egy lelkemből szóló gyönyörű idézetet nem hallgathatok el.

A millenniumi ünnepélyek alkalmából sok szép, valóban ragyogó beszédeket hallottunk legjobbjaink ajakáról; de szebbet, megragadóbbat, igazabbat, én legalább nem olvastam, mint *Alexander Bernátnak* „Az iskola belső életének szervezetről“ című azon beszéde, melyet 1896. júl. 8-án az országos tanítói congressus záró ülésén mondott el. Ezen nagyszerű beszédből kijegyeztem a következőket:

„Nem neveljük a gyermeket, csak tanítjuk. Az életben mindenfelé meglazultak az erkölcsi kötelek; a családi élet veszt bensőségéből; a különböző testületek jobbara csak érdekszövetkezetek; a hitközségek csak szűk körét számítják a buzgó hiveknek; a politikai pártok a hatalom önzésének hódolnak; minket tanítókat is csak az élet keserves szükségletei kezdenek összetartásra bírni. Csak egy mentő eszmény ragyog még előttünk, a haza; és az a lelkesedés, melylyel most hazánkat ünnepeljük, vigasztaló képét adja az erkölcsi élet egyik legmélyebb forrása romlatlanságának és tisztaságának. Az a polgára a hazának, ki erkölcsi és kulturai feladatait teljesíteni tudja. Legfőbb boldogság az életben, ha másért tudunk élni és küzdeni. A mai középiskola leginkább az értelmet fejleszti, izgatott halmaza a tudnivalóknak, nagy elhanyagolása az erkölcsi képzésnek. Mindennemű iskola belső életének szervezésében az erkölcsi szempontnak kell dominálni. A vallásoktatás nagy erkölcsi feladata megköveteli, hogy összhangzásba hozzuk többi tanításunkkal. Minden elzülük, a mi erkölcs nélkül való“ stb. stb.

* * *

Minden elzülük, a mi erkölcs nélkül való! Ezen szavakban van letéve minden intézménynek sorsa. Ugyanazért, ha a nép vallásosságát s erkölcsösségét megtartani és fejleszteni kívánjuk: az intelligentiának, előjáróknak és vezetőknek, soha sem szabad, sem szóval, sem írásban, annál kevésbé tettel olyan elkövetni, a miből hiányzik az erkölcsi alap. E nélkül képmutatókat igen, de vallásos, erkölcsös embereket bármily tudományosan és művésziiesen kigondolt rendszerrel és eszközökkel sem nevelhetünk. *Ha pedig erkölcsi alapon hiven és buzgón munkálkodnak az arra hivatottak: az ígéret országa már itt e földön el fog következni.*

KÖZÉLETÜNK.

Első istenitisztelelet a nagybocksói ref templomban.

Csak e hé elején fejeztetett be annyira a nagybocksói (Máramarosmegye) leányegyház templomának építése, hogy az első istenitiszteleletet december 11-én megtarthattuk benne.

Sem az idő, sem a körülmények nem voltak alkalmasak arra, hogy ez alkalommal rendszeres templomavatást tartsunk. Ez ünnepséget fentartottuk azon időre, midőn egyházi főink közül megnyerhetünk valakit e szép funkcióban való részvételtre.

Mostani ténykedésünk tehát úgyszólván csak helyfoglalás volt. De ez egyszerű dolog — gondolatom szerint — mégis oly fontos esemény, miszerint a megörökítésre joggal kér helyet e becses lap hasábjain. Mert ez nemcsak azt jelenti, hogy több van egy kálvinista templommal, hanem azt is, hogy ott van több, a hol pár évtizeddel ezelőtt erre gondolni is a legmerészebb ábránd volt; ott van több, az idegen nemzetiségek és vallásfelekezetek áradatában. hol csak 1888 pünköstjén tartott az első magyar istenitisztelelet; ott van több, az északkeleti Kárpátok azon pontján, a melyen túl sok, nagyon sok száz mértföldnyire nem tudják, hogy miként kell az Urat imádni lélekben és igazságban!

Ha a krónikás megírja valamikor akár e mi kerületünknek, akár közelebről a máramaros-ugocsai ref. egyházmegyének történetét, nem szabad elfeledkeznie a f. hó 11-én Nagybocksón történt dologról, mert e kis esemény nem kevesebbet jelent, mint a magyar kálvinizmus térfoglalását a ruthén és román nép áradatában.

Hadd szolgáljon a krónikásnak forrásul, a jelen embereinek pedig ismertetésül ezen referáda, a melynek keretében óhajtom elmondani e templom történetét, megemlítvén az eszközöket is, melyek ezt poraiból új életre keltették.

Máramarosmegye keleti részében a vallásos és egyházi élet fellendülése a közalap anyagi támogatásával megteremtett máramaros-szigeti missiónak köszönhető. Mig ez nem élt, nem volt itt a vallásos életnek semmi nyoma. Emlékszem az 1888-iki pünköst első istenitiszteleletére, melyet mint a szervezett állás első betöltője én tartottam Nagybocksón. Voltak ott az istenitiszteleleten olyanok, kik protestánsoknak vallották magokat, de saját kijelentésök szerint évtizedek óta nem láttak vallások-

nak megfelelő isteniszteletet. Pedig hogy élt szívökben a vágy, szolgálni az Urnak, megmutatta az eredmény. mert ez alkalomból egy egyszerű felszólításra kimondták hogy egyházat szerveznek s ennek emelésére a tőlük telhető áldozatra készek.

Ez idő óta Nagyboeskö, mint leányegyház szerepel s hivei, utódommal Takács Lajos missionáriussal lelkesen buzgólkodtak azon, hogy valami látható eredményeket mutassanak fel. És ime, az Ur jósága megáldotta buzgó törekvésöket, mert ott a még bölcsőjében ringó Tisza hullámai mellett egy festői szép magaslaton, ott áll a csinos templom, dicsekedésére és öröme a haza e szélső pontján élő maroknyi kálvinistaságnak.

De bár milyen erős lett volna is az óhaj, bármilyen nagy a hitbeli áldozatkészség, e kis gyülekezetnek tagjaiban, még sem lettek volna képesek oly templomot építeni, mint a melyet egyes áldásos tényezők segélyével építettek. Ezen tényezők között első Darányi földművelésügyi miniszter ő excellentiája, a ki telket, s a rajta levő romokban heverő épületet ajándékozta nekik templomi célra* s a szükséges faanyagok árából $\frac{1}{3}$ részt, 500 forint értékben elengedett. Ezen felül fontos vallási és nemzetiségi missiojára hivatkozva, országos gyűjtést rendeztek s ebből 3076 frt 15 kr hasznok lón, mely habár a m.-szigeti takarékpénztár bukása miatt jelentékeny veszteséget szenvedett, az országos közalapból kapott 800 frt tökesegélylyel elégséges volt a romok oly mértékű rendbehozására, hogy most a kálvinista puritanizmusnak megfelelően úgy van megépítve a tágas helyiség, hogy bármely rendezett egyházközségnek is megelégedésére szolgálhatna. Ebben tartottuk az első isteniszteletet e hó 11 én, a község minden rangú és vallásu lakóinak, s a szomszéd m.-szigeti egyház szép számban megjelent hiveinek jelenlétében, én hálaimát mondtam, hogy az Ur megsegíté e törekvő kis gyülekezetet, Takács L. missionárius úr predikált, s végül úrvacsoráját osztottunk. A missionárius hiven ecsetelte beszédében a küzdelmet, melyet ez egyház folytatott, míg óhaja megvalósulást nyert: Kifejezte köszönetét mindazok iránt, kik akár csak egy marék poronddal, akár nagyobb áldozatokkal befolytak e templom megépítésére. Hálásan emlékezett meg a görög kath. ruthén lelkész azon szívességéről, mely éveken át lehetővé tette az istenisztelet tartást, a görög kath. iskolai helyiség időnkénti átengedésével. E köszöneteket jólesik e helyen is tolmácsolni. Hadd menjen az ez uton is azon százakhoz és ezrekhez, a kiket illet.

Ezen dolgok elmondani akarása készítetett engem arra, hogy alkalmat megragadjam s a zsellérből birto-kossá lett egyház ténykedéséről s az ezt követő örömről beszámoljak.

És a midőn ezt tettem, azon édes remény biztat, hogy olvasóimnak ez egyszerűségében is fontos dolog elmondásával örömet szereztem. Mert épülésről hallani most, ebben, a mi viszonyainknak egy általában nem kedvező időben, midőn a statisztika rideg, de igazán beszélő számai kétségbeejtőleg mutatják, hogy pusztulunk veszünk, minden igaz hívőre csak örömet hozó lehet.

Végül szabad legyen egy kérelemmel befejezni ismertetésem. Az új templomból, mely — mint mondám — igen csinosan néz ki, csak egy hiányzóff, az Ur

* Ez az épület eredetileg r. kath templom volt, de néhány perccel azután, hogy benne a mostani tiszaföldvári lelkészársunk Zoványi Jenő nagyatyja megkereszteltetett, villámcsapásból származó tűzvész áldozata lett. Ezután raktárnak használta a kincstár, de újból leégett, ilyen állapotban lett ajándékozva a boesköi leányegyháznak.

asztalai edények és terítékek. Tudva azt, hogy vannak egyházaink, a hol felesleges számmal találhatók ilyenek, szabad legyen kéni ezeket: küldjenek e felét feleslegeikből újévi ajándékkul e szép jövőjü s nagyra hivatott kis egyháznak!

M.-Sziget, 1898. dec. hó.

Szikssay Zoltán.

IRODALOM.

Értelmi, erkölcsi és testi nevelés, írta Spencer Herbert angol eredetiből a szerző engedelmével magyarra fordították dr. Óreg János és Losonczy László. Második kiadás Budapest, 1898. Hornyánszky Viktor bizománya 222 l. Ára 1 frt 60 kr. Spencer nevelés tana, mely magyar nyelven, első kiadásban 1875. látott napvilágot, Hornyánszky áldozatkészségéből most, változatlan alakban, új kiadást ért s megjelenése a classicus és real nevelés napi renden levő küzdelme közepett nem időszerűtlen. A mű irálya, tudományos rendszere dacára is könnyen érthető, népies, s nyelvezete és tárgyalási módja nemcsak szakférfiak, hanem családapák, családanyák számára is kiválóan alkalmas olvasmánynyá teszi. Nagyban emeli a könyv becsét azon tulajdonsága, hogy nem csupán arra tanít meg bennünket, miként neveljük a gyermeket, hanem egyszersmind arra is, hogyan neveljék a szülők és nevelők önmagukat. A fordítás kifogástalan, zamatos magyarsággal készült.

A debreceni István-gőzmalom története (1848—1898.) összeállította Mayer Emil, a debreceni István-gőzmalom igazgatója; sajtó alá rendezte Koncz Akos, Debrecen sz. kir. város tb. tanácsosa és közlevéltárosa. Debrecen, 1898. 4 r. 57 l. Függelékül Mayer Emil röpirata (1881-ben jelent meg) *Hazai lisztkereskedelmünk kérdéséhez*, továbbá ügyrend, munkarend, alapszabályok, részvényesek névsora, mérlegek. Fényesen kiállított alkalmi mű ez a kezünk alatti, mely a Csokonai nyomdát dicséri. A malom 50 éves jubileumára adták ki s mint történeti mű érdekesen és behatóan tárgyalja a malom történetét. Ez 50 év alatt az István-gőzmalom hatalmas és virágzó iparteleppé fejlődött, mely dús jövedelméből kulturális célokra is juttatott és juttat, így különösen a debreceni főreáliskolára és kereskedelmi akadémiára. A mű 16 pompásan sikerült fényképnymatú illusztrációt is tartalmaz.

A debreceni dalegylet keleti útja. A belgrádi Stankovic dalegylet Debrecenben. Írták Ujlaki Antal és Zong János. Debrecen, 1898. 127 l. 8 r. A debreceni híres dalegylet hódító útjai immár világra szólnak. Egy-egy könyvben évről-évre beszámol ezen útjairól, melyekkel nemcsak Debrecennek, hanem az összes magyarságnak mindenfelé dicsőséget szerez, úgy hogy most már versenyezve hívják távoli országokba is. A múlt tavasszal, mint annak idején megirtuk, Konstantinápolyba evezett és ott aratott dicsőséget a dalegylet. Ezt az útját írják le a fent nevezett szerzők rendkívüli közvetlenséggel s oly élvezetes és vonzó módon, hogy szinte mint egy érdekes regény olvastatja magát könyvük. Minden, a mit irnak pompás megfigyelésen alapszik s leírásaikat a temperamentumos író behizelgő előadása jellemzi. A könyv egy kis részletét teszi a *belgrádi Stankovic dalegylet* közelebbi debreceni kirándulásának a leírása, a mikor is azt a debreceni dalegylet fogadta vendégül.

Hogy pedig a debreceni dalegylet ily nagyarányú és eredményeiben talán még most eléggé be sem látható munkásságot fejt ki, azért az érdem mindenekfelett fáradhatatlan elnökét, *Márk Endre* kollégiumi és egyh. kerületi ügyészt illeti.

Prolog a debreceni színészet századéves emlékünnepe. Irta *dr. Kőrösi Kálmán* Debrecen, 1898. — **Emlékessünk régiokról.** Alkalmi költemény. A debreceni első magyarnyelvű színelőadás századik évfordulója emlékünnepe. Irta és előadta *E. Kovács Gyula*. Kolozsvárt 1898. Két szép alkalmi mű, minőket az ihletett Géniusz alkot. Mindkettő Debrecen apothecis, de míg Kőrösi céljához képes csakis Debrecennek színészetpártolását emeli ki, addig *E. Kovács Gyula* nagyszabásu, historikus emlékkölteményéből a kálmánista tűz melege és világa is árad felénk. Mindkettő erős, hazafias érzéstől duzzad.

Megjelentek: A nagyszalontai ev. ref. egyházmegye 1898. aug. 31. napján Nagyszalontán, a nagybányai ev. ref. egyházmegye 1898. évi szept. 8-án Szinyérváralján és a heves-nagykunsági ev. ref. egyházmegyei tanítóegylet 1898. jul. 14-én Kisújszálláson tartott közgyűlésének jegyzőkönyvei.

A Protestáns Szemle f. évi 10-dik füzetének tartalma: Nietzsche úri morálja és a keresztyénség, *dr. Szlávik Mihálytól*. Az átdolgozott Károli-bibliáról és bibliából Radácsi Györgytől (Minden magyar protestánsnak el kellene olvasni e kiválóan szép közleményt, mely a mi lelki eledelünkkel oly sok tudással és annyi kedvvel foglalkozik). *Báthory Zsigmondné* és a váradi kálmánista *dr. Veress Endrétől*. Egyháztörténeti adatok *Révész Kálmántól*. Római álláspont és modern philosophia *L-stől*. Ezekon kívül egyházi és irodalmi szemle.

Háztartás. Kis világ. Az erkölcsi sülyedés ijesztő tüneteivel szemben minden alkalmas eszközt és módot meg kell ragadni, hogy otthonunkat e fekélyektől megóvjuk és családunkat biztosítsuk a léhaság, erkölestelenség, tékozlás divatos és nagyon is kecsesítő mérge ellen. Erre nézve semmi se célszerűbb, mint egy olyan lap, a mely helyes és okos tanácsokkal szolgál s tiszteletreméltó tevékenységhez mutat iránnyt. Ilyen lap a „Háztartás“, a mamák és a „Kis Világ“, a gyermekek szívesen látott barátja. A „Háztartás“ január 1-én átlép az ötödik évfolyamba, a „Kis Világ“ pedig már nyolc évfolyamra tekint büszkén vissza. Mind a kettő feladata magaslatán áll és céljának teljesen megfelel. A „Háztartás“ 90-nél több rovatban foglalkozik a háztartás minden ágával, alapos útmutatással szolgál a disznóölés, baromfitenyésztés, kertészet, tejgazdaság, befőzés minden teendőiben, a különböző konyhareceptjei pedig egy év alatt is fölérnek egy egész szakácskönyv-bibliotékával. Amellett a divat, a szabás és varrás, a kézimunka és a háziipar is talál helyet hasábjain. A „Háztartás“ havonként háromszor jelenik meg és előfizetési ára 1/4 évre 1 frt 50 kr., 1/2 évre 3 frt, egész évre 6 frt. — A „Kis Világ“, *Kürthy Emil* gyermek lapja, a legolcsóbb és amellelt leg tartalmasabb gyermekujáság. Minden szombatn sok képpel tarkított mesékkel, elbeszélésekkel, hasznos tudnivalókkal, versekkel, adomákkal, játékleírásokkal, stb. iparkodik hatni kis olvasói kedélyére és beléjük oltani az erkölcsösséget, hazafiságot, gyermeki és testvéri szeretetet s a kötelesség érzetét. A „Kis

Világ“ minden száma 7—10 rejtvényt közöl, melyek megfejtői közt 10 szép könyvnyereményt sorsol ki a szerkesztő. A „Kis Világ“ előfizetési ára 1/4 évre 75 kr., 1/2 évre 1 frt 50 kr., egész évre 3 frt. — Mind a két lap előfizetési pénzei *Kürthy Emil* címére (Budapest, IX., Bakács-tér 7. sz. III. em.) küldendők.

Örök Naptár. Sok kísérletezés után végre egy igazán praktikus „Örök Naptár“-t sikerült szerkeszteni *Bacsó Ferenc* fővárosi állami tisztviselőnek. Eltérőleg az eddigi komplikált szerkezetű és használhatatlan „Örök Naptáraktól“, ennek szerkezete éppen olyan mint egy *közönséges naptáré*, tehát mindenki által minden esztendőre *közönséges naptárként használható*. Aki megszerzi, *örök időre* ellátja magát naptárral, de egyidejűleg kezében bírja a rég elmúlt évek *teljes tökéletes közönséges naptárait is*, a mikor tetszik egyszerre rányithatunk benne születési évünk, vagy más nevezetes évnek naptárára, s érdeklődéssel szemlélhetjük: milyen napra esett ez vagy amaz emlékezetes dátum? Feltárja e mű előttünk a múlt és jövőndő képét, s így a legkényelmesebben tehetünk belőle fontos naptári megjelöléseket, kiszámításokat a multa és jövőndőre néve, a mi különösen *hivatalokban és irodákban nagyon becsessé teszi ezt a naptárt*. Nem mindennapi érdekességet kölesönöz, neki az az eredeti idea, hogy rendszeres összeállításában közli hosszú évszázadok *időjárásai tapasztalatait, következtéseit és babonáit*, melyek segítségével komolyan vagy tréfásan előre megjósolhatjuk: milyen idő lesz ekkor meg ekkor. Igen jó benne az *„Erdekes világtörténelmi adatok“* című fejezet is, mely gazdag anyagot szolgáltat mindenkinek, minden körben az okos, szellemes, lebilincselő társalgásra. Ára diszes kiállításban, pompás színnyomatú borítékban 1 frt. 5 példány egyszerre rendelve 4 frt. Megrendelhető a szerzőnél: *Bacsó Ferenc* állami tisztviselőnél, *Budapesten, VIII. ker. József-utca 54. sz.*

NEKROLOG.

MORAVECZ KÁROLY.

A h.-m.-vásárhelyi ev. reform. egyháznak gyásza van. *MoravecZ Károly*, pusztai lelkészi állomásán szolgáló hű munkását az evangyeliomnak elvesztette, a ki múlt hó 19-én reggel rövid szenvedés után váratlanul hunyt el, 45 éves korában.

A megholdogult 1878-ban végezte be theologiai tanulmányait Debrecenben, aztán néhány évig rektor, majd huzamosabban s.-lelkész volt *Bagoson, Kabán, Derecskén*, utóbbi helyen az ez időben a szolgálattól orvosilag eltiltott főnök helyett teljesített szolgálata, fáradhatatlan tevékenységgel végzett gyakorlatias intézkedései feljebb valót s különösen a nemes ambícióval munkálkodó ifju *Timótheusok* izmosodásában örvendő esperesét teljesen meghódították. S midőn 1892-ben a h.-m.-vásárhelyi reform. egyház nagy külterületén lelkésztanítói állást szervezett, arra a debreceni esperes elismerő elbocsátója alapján egyhangulag őt választotta meg. Hogy e választás mily szerencsés volt: fényesen mutatják tettei. Elfoglalván örömlomását, mindenek előtt egyenként fölkereste tanyáikban a pusztai családokat s megismertette azokkal az új állás rendeltetését; majd pásztori fáradhatatlan tevékenységével, tanítói gyöngédségével anyira megnyerte a pusztai hívek szeretetét, hogy e szeretettől környezetve a pusztai élet ridegségét

nem is érezte. Hajléka a béke, megelégedés és boldogság állandó szállása volt, miben nem kis érdeme volt hozzá méltó élettársának, most már gyászoló özvegyének, kivel 1893 őszén lépett házasságra Derecskén, volt főnöke leányát Biró Gizellát vevén feleségül.

A megboldogult szelid lelkű férfi volt; megjelölésében szerény és igénytelen; de rendkívül gyakorlatias irányu, tevékeny, tanításban odaadó, a bölcs tanácsolásra hívei között mindenkor kész vala, ki miként Nehémiás egykor, az ujonnan épített templomot a Jehova dicsőségére berendezé és helyre állítá az Istennek szertartásos tiszteletét, végezve azt nagy lelki örömmel és oly gyakorta, a mint egy rendezett gyülekezetben szokás, a nélkül, hogy arra kötelezve lett volna. Egyike volt ő azon keveseknek, kik azt a munkakört, melyet az isteni gondviselés számokra kijelölt, becsületes hűséggel és áldásosan betöltöttek. Igen, azon jó pásztorok közül való volt ő, kiknek életök áldásos, nem önmagokra, hanem azokra nézve, a kik között éltek s munkálkodtak, fényesen igazolta ezt a pusztai hívek azon megható részvete, melylyel koporsóját körül állották, siratván őt még a férfiak is és áldva emlegetve az ő szelid lelkének nemes erényeit. Méltán. A h.-m.-vásárhelyi ev. reform. egyház sokat vesztett benne. Emlékezete itt áldott leszen. Vajha a végzéseiben kitanulhatatlan Isten kegyelmessége által ez áldott emlékezet az ő le-sujtott bánatos özvegye s kicsinyke 3 árvája sorsának enyhítésére szolgáló áldásban is megnyilatkoznék!

Temetését az egyház egyik lelkésze végezte a pusztán; sirjánál egyik barátja, majd a külterületi tanítók elnöke beszéltek megindultan.

A korán elhunyt hű szolgának, kit halála — váratlanul jöve is — az ő tiszte szerinti munkálkodásban talált. legyen része az igazak jutalmában, az ő szeretett Krisztusánál! Mi pedig örizzük az igaznak emlékezetét!

Bányai Sándor.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

66. A szatmár-udvari ev. ref. egyház története.

(Vége.)

2. Lelkeszi lak.

Egy rozzant lelkészi lakról csak az 1827. évben van szó, a melyet bár javítottak 1830-ban, mégis megemésztett az idők vasfoga; mindaddig tűrni kellett, míg egy jobb jövő csillaga nem derült fel az anyagiakban szegény, de lelkileg magáról legtöbbször fényes bizonyosságot tevő egyházra.

Ez az idő az 1861. évben jött el, a mikor is — bár az egyháznak csak 31 frt 32 krja volt — önkéntes adakozásra buzdultak a hívek, s mint a hangya, oly szorgalommal, egyik pénzt, másik anyagot szolgáltatott a tervbe vett lelkészi lak építéséhez, a mint ezt a jegyzőkönyv bizonyítja. Már 1862-dik évben be is végezték, kerülvén 613 frt 5 krba, 83 szekér- és 170 gyalog napszámba. Ezen építkezésnek lelke tek. Sipos Antal úr volt, kinek érdemeit Bartók Ambrus lelkész úr ezen szavakban méltatta: „Hírnév, dicsőség adassék neki“, mi sem mondhatunk mást róla és a hozzá hasonló kevés számú jeleseinkről, mint a mit a zoltár-író proféta mondott: „Áldunk titeket, kik az Ur házából valók voltatok“. Ezen lelkészi lak állott fenn az 1890. év július 2-ig, a mikor meglátogatott az Ur bennünket — talán erönk megpróbáltatása végett — tüzzel, úgy

hogy lelkészi lakunk minden melléképületeivel együtt hamuvá lett. De segítségünk volt nekünk az Ur, s hozánk hajtá, önszorgalmunk mellett, a vidéki nemes sziveket is, kik áldozatot hozni örömmel buzgólkodtak, s így történt aztán, hogy célszerűbben, kényelmesebben még azon év folyamán felépítettett minden melléképületeivel s kerítésével, mely építkezés 1242 forint 80 krba került.

3. Tanítói lak.

Az 1820-ban épült tanítói lakot, melynek egyik vége évek hosszú során keresztül iskolának használtatott, 1885-ben az egyház 150 forint költségen átala-kitotta.

Az egyház az 1887. évben hármóniumot hozatott, a mely 91 forintba került. Igen szép dolog, hogy ezen pénznek legnagyobb részét, mintegy 75 forintot, a hívek ajándékozták. Sajnos azonban, hogy ezen hármónium, orgonista hiányában, nem használható.

4. Iskola. Cinterem.

Iskoláját az 1891. évben a főtiszteletű s méltóságos konventtől nyert 800 frt tőkesegélyből korszerűleg építette fel. 1892-ik évben a cintermet 218 frt 34 kr költséggel körülkerítette.

Nem érdektelen tudni, hogy az egyháznak 1883-tól csak az építkezésre fordított költsége 3842 frt 14 kr.

5. Az egyház egyéb ingatlan s ingó javai hajdan és most.

a) Földbirtok.

Ezen egyháznak 1824-ig semminemű földbirtokról vagy jövedelmi forrásról nincs szó, hanem vagy a fejedelmi házak segítettek, vagy adakozásból fedezték az egyház minden felmerülő szükségét. Valóban, ha elgondoljuk az 1824 előtt tett építkezéseket s az ezekre fordított költségeket, csak elődeink dicséretére nyithatjuk meg ajkainkat s lelkesíthet bennünket az ő áldozatkész jellemük.

Ezután már említés tétetik egy három köblösnyi lankai szántóföldről, a mely 150 forintba adatott át az egyháznak örök használatra, melynek neve „Kankóvára“. Ezen kívül volt az egyháznak 14 váltóforintban 32 krban egy darab 3 vékás földje nemes Kanizsay Ferencről, 4 váltóforintban Szabó Mihálytól örökösen „Kisszállás“ nevű kaszálója volt. Egei Tamás özvegyétől, nemes Borbély Sárától egy darab köblös földet birt zálogba 65 váltóforintba, s ezenkívül évenként perselybeli pénze 5–6 forint.

Még volt az egyháznak 3 vékás földje, de ezt Csebi Pogány Farkas, berendi lakos elfoglalta azon a jogon, hogy az Lónyay-birtok volt. Ezen kevés jövedelmet biztosító földbirtokon kívül egy igen szép joga volt az egyháznak a nemes vármegyétől; az tudniillik, hogy a gombás erdőből évenként fajzasi joga volt, még pedig úgy, hogy a belhivatalnokok fizetésén felül az egyház saját fentartási költségeinek fedezésére is értékesíthetett fát. Fájdalom, ezen szép joga az egyháznak — hogy, hogy nem — elveszett; kárpótlást ígértek ugyan az egyháznak, azt t. i. hogy a mezei földek tagosításakor az úrbéres erdőrészből, mely a gombásból szakított ki, a papi telek részére 4, a tanítói telek részére 2 hold erdőrészt fog kiméretni; fájdalom, ez is csak ígélet volt.

Rendszeres számadást az egyház 1836-ig nem vezetett sem bevételről, sem kiadásról. 1822-ben 500, vagy 600 forint mondatik, hogy volt a kasszában; fel van jegyezve eképen: „600 forintokkal kell vala beszámolni a két kurátoroknak, de tanulságul legyen írva,

6 forintos kontraktussal számoltak." Az egyház gondozását a 6 forinttal együtt Nagy György vette át, kiből 12 évi gondnoksága alatt az egyház jóléte folyton nőtt, úgy hogy 1834-ben, midőn a gondnok Barazsu Pál lett, 887 frt 23 kr volt a kasszában, részint készpénz, részint kötlevelekben.

Az 1836-ik évben ismét visszafelé fejlődött az egyház, ugyanis a kurátor nem volt hű öre az egyháznak; ez az állapot ekként van megörökítve: „kiből munkálván reá mások is, megszűnt az eklésia gyarapodása, valamint a jó rendtartás is, úgy hogy 1837-ben a számadások zavarosak lettek, s egy évig tisztába sem hozatott". Ily állapotok között az egyház hajója nehezen evezhetett a boldogabb révpárt felé, melyet óhajtott pedig, mint Izráel népe a sok csapások, szenvedések között vágyott a boldog Kanaán után, — úgy e nép is; mert már 1832-ben tűnt fel a remény csillaga, mely tagosítást ígért s biztosított az egyház számára, mely teljesebbé ment 1870-ben. Álljon itt a nevek azoknak, kik a tagosítás alkalmával a lelkésznek és tanítónak földet adtak: tek. Szeők Károly úr, tek. Katona József úr, tek. Böszörményi Elek úr, tek. Ternyi János úr, tek. Papp György úr, tek. Papp István úr egy-egy holdat, Sztán Demeter kisbirtokos 300 négyszög ölet. Kapott e szerint az egyház fordulónként 8 holdat, összesen 24-et; lelkész 10-et, összesen 30-at; tanító 4-et, összesen 12-öt. Ha akkor szorosabban ölelik keblőkre az egyház érdekeit s ha ezen földek egy tagban hasítottak volna ki, az egyház igen jó helyzetben s valóban Kanahán földére juthatott volna. Ezek szerint szaporodott az egyház földje 12 holddal, a papi 10-el, a tanítói 5 holddal.

Azonban hála az isteni gondviselésnek, hogy így is történt a dolog. Az egyház jövője biztosítva van, ha hű előjárók fognak állani az egyház élén. Ekkor rajta a pokol kapui valamint a múltban, úgy ezután sem vehetnek diadalmat. Nem! kivált ha születnek egy tiszt. Bartók Ambrus és Óvári Szeőke Barnabás urakhoz hasonló kormányosok, kik — mint ők — egy 1874-ben alakított magtár jövedelmével az egyház előmenetelének, virágzásának alapját megvetették, melynek eredménye e mostan kiujított templom is.

b) Úrasztali és szószéki teritékek, szent edények.

1. Egy fehér csipkével s selyemmel diszített teríték ezen felirással: B. Veselényi Kata készítette Ur asztalára Anno 1774.

2. Egy nagy fehér abrosz világos sárga selyem kivarrással, ezen felirással: B. Veselényi Kata készítette Ur asztalára, 1776.

3. Egy fehér, rózsaszín selyemmel kivarrott kendő ezen felirással: B. Veselényi Kata készítette Ur asztalára, 1776.

4. Egy arany és selyem virágokkal kivarrt abrosz, adta tek. Putnoki Klára asszony egy nagy sáhos abroszszal, 1777.

5. Egy nagy veres selyem kendő, özvegy Szigetiné ajándéka, 1810.

6. Az egyház a maga költségén készített teritékeket 1778-ban.

7. Egy teveszörből készült abrosz, adta Bozóki Istvánné 1819-ben.

8. Egy rózsaszín selyem kendő aranyos szegélyvel, adta tek. Óvári Szeőke Barnabás úrnő, született Szücs Etelka.

9. 1874-ben Kovács Zsuzsánna Sztán Istvánné egy úrasztali terítéket adományozott.

10. Szilágyi Józsefné született Pándi Terézia és

Tódor Györgyné született Kanizsai Mária adtak egy-egy piros csikos terítéket 1888-ban.

11. Egy fehér asztal futó szép selyem himzéssel, adta Kölcsey Ilona kisasszony 1897.

12. Egy nagy fehér sáhos abrosz, rajta Viski Ilona 1897. felírás van.

13. Van 8 drb selyem kendő és 8 drb részint vászon, részint pamut abrosz és kendő, melyeken nincs felírás.

1857 április 10-dik napján özv. Belényi Mihályné született Kanizsai Mária a papi szék elejét behuzatta láma posztóval.

1861. április 26-án Kanizsai Ágnes Kovács Mihályné végrendeletében meghagyta, hogy a katedrara vegyen utóda Kovács Ferenc szövetet, a melyet csakugyan meg is vettek. Az 1896-iki évben Miklós Erzsébet a papi székre egy gyapju szövet huzatot adott.

1896. december 18-án Tódor Györgyné született Kanizsai Mária a szószékre és papi székre égszín kék aranyrojtos posztót adományozott. Egy keresztelő kanna tányérral együtt ezen felirással „Az udvari reform. egyháznak ajándékozta 1887. Nyiri József és neje Kovács Ilona.”

És itt egy nemesszívü, hithü, áldozatkész házaspárról, kiknek érdemeit méltányolni eléggé nem lehet, Barazsu Péterről, s nejeről Jáger Juliánáról kell megemlékezni, kik e szószéket ezen diszes terítékekkel huzatták be, melynek értéke 20 frt. Mit mondhatnék egyebet, mint ap. csel.-ről írott könyvben az Ur anygala mondott „A ti ajándékaitok felmentek Isten eleibe emlékezetnek okáért”, mit mást, mint Jakab apostol „Látjátok annakokáért, hogy a cselekedetből ismertetik az ember igaznak lenni és nemcsak a hitből.”

Van az egyháznak egy 3 literes boros kannája, 1641-ben Felsőbánya adott egy ón kannát, a mely azonban 1890-ben elégett. 1666-ban nemzeti Papp István adott egy ón kannát. 1749-ben Rác Zsigmond adott egy ezüsttel futtatott poharat egy cintányérral együtt.

Van még az egyháznak egy ón tányérja és kannája. 1873-ban december 20-án Kovács Zsuzsánna Sztán Istvánné belől arannyal futtatott ezüst poharat adott 43 frt 50 kr értékben. Van egy régi kerek úrasztala, a mely azonban ma már nem használtatik, mert 1892-ben november 13-án szinyérváraljai lakos özvegy Lázár Jánosné született Martó Eszter urnő egy márvány úrasztalt adományozott. De mindezen adományokra a koronát Mazsu József adománya teszi fel, a ki 1878-ban egy telket adott az egyháznak, a melyet 1885-ben 200 forintért adott el az egyház.

c) Anyakönyvek.

Van 4 darab anyakönyv. Az első kötet 1774-től 1826-ig, a második kötet 1826-tól 1840-ig, a harmadik kötet 1840-től 1880-ig, a negyedik kötet 1880-tól tart jelenig.

6. Lelkészek, tanítók, fő- és algondnokok.

Első lelkésze volt az egyháznak a történelmi feljegyzés szerint Huszty András 1724-ben. 1725—1730-ig Kaposy H. Mihály. 1730—1732-ig Komáromy István. 1732—1736-ig levő papnak nevét nem tudjuk. 1736-ban nem jutott pap az elhelyezésen. 1738-tól 1742-ig Erdődy András. 1743—1744-ig Szilágyi Pál. 1744—1747-ig Hársányi János. 1748—1749-ig Némety József. 1749—1750-ig Gyujtó Tamás. Ezután 1752-ig nincs szó. 1752—1759-ig Szentpéteri András. 1759—1760-ig Bányai István. 1761—1762-ig Kállai János. 1762-ben Mogyorósi

András. 1763—1765-ig Bodoky nevű lelkész lakott itt. 1765—1780-ig Virág András. 1780—1781-ig udvari-i születésű Keczei Ferenc. 1781—1783-ig Komáromi István. 1783-ban Takaró Vecsei István. 1786—1788-ig ismét Keczei Ferenc. 1784—1786-ig Almásy Ferenc. 1788-tól 1792-ig Kassay Sámuel. 1792—1801-ig Vitéz István. 1801-ben Biró Balázs. 1802-ben Kónya György. 1803-ban Barkász György 1806-ig. 1806-ban Szilágyi András. 1807—1809-ig Balla János. 1809-ben Zathureczki János. 1810—1822-ig már 3-adszor Keczei Ferenc. 1822—1830-ig Pongrácz György. 1830—1832-ig Váradi Imre. 1832—1833-ig Gyulai Pál. 1833—1839-ig Oroszi Ferenc. 1839—1883-ig Bartók Ambrús. 1883-tól Hajdu Albert.

Első tanító volt Szabó László 1777—1779-ig. 1779—1782-ig P. Varga István 1782—1787-ig Vas Mihály. 1787—1789-ig Belényesi György. 1789—1793-ig Boros József. 1793—1795-ig Gási Sámuel. 1795—1799-ig Balogh Ferenc 1799—1801-ig Konyári Ferenc. 1801—1804-ig Kötő János. 1804—1810-ig Gábor Mihály. 1810—1838-ig Bagosy Sámuel. 1838—1857-ig Eszlári József. 1857—1862-ig Vásárhelyi Károly 1862—1864-ig Bartók Károly. 1864—1865-ig Barkász Balint. 1865—1866-ig Monay Kiss Lajos. 1866—1869-ig Balogh Áron. 1869—1872-ig Vásárhelyi Károly. 1872—1875-ig Török Bénéámin. 1875—1880-ig Baló András. 1880—1883-ig Polyák László. 1883—1888-ig Andarkó István. 1888—1893-ig Somogyi István. 1893—1894-ig Técsy Lajos. 1894—1895-ig Acs Elek. 1894—95—96-iki iskolai évben a lelkész tanított, az 1896-iki év szeptembertől kezdve az iskola állami lett; s azóta az állam által kinevezett gondnokság igazgatása alatt áll.

Az egyháznak 4 főgondnokáról tétetik említés a jegyzőkönyvben, nevezetesen: Nemes Egei Ferencről 1810-ben, Gáspár Dániel úrról 1836—1839-ig, tek. Óvári Szeőke Károlyról 1839—1875-ig és tek. Óvári Szeőke Barnabás úrról 1875-től, ki ma is nagy buzgósággal kormányozza az egyházat.

Az algondnokok névsorát Barazsú Pál kezdi meg 1836—1842-ig. Nagy György 1842—1849-ig. Kanizsai Sándor 1849-től 1851-ig. Jakab György 1851—1852-ig. Mazsú András 1852—1857-ig. Barazsú Ferenc 1857—1860-ig. Ismét Nagy György 1860—1861-ig. Szabó István 1861—1864-ig. Jakab György 1864—1870-ig. Nagy Pál 1870—1880-ig. Kanizsai Sándor 1880—1883-ig. Barazsú Péter 1883—1886-ig. Ismét Nagy Pál 1886—1888-ig. Barazsú Ferenc 1888—1890-ig. Péter György 1890—1891-ig. Tóth Ferenc 1891 azon év december 15-ig mint helyettes. Ismét Nagy Pál. Szilágyi Lajos 1892—1895-ig. Kiss Sándor 1895. év október 20-ig s mint helyettes Nagy György az év végéig. Nagy György 1896—1897-ig Tata Sándor 1897-től jelenig.

Az algondnokok közül néhai Nagy György, néhai Nagy Pál s ez idő szerint Barazsú Péter azok, kik e jelen s az utókor halálját kiérdemelték.

7. Pecsétnyomók.

Van az egyháznak 4 darab pecsétnyomója, melyek közül a legrégebb 1823-ból való egy élő fát ábrázol. A második 1870-ből való rajta ez a felírás van „Udvari-i ref. lelkészi hivatal pecsétje.“ Legújabbban van két tus pecsétnyomó az egyik a lelkészé, az utóbbi az egyházé; mindkettő a napot ábrázolja az előbbin ez a felírás van: „Az Udvari ev. ref. egyház lelkészi pecsétje.“ Az utóbbin pedig ez: „Az Udvari ev. ref. egyház pecsétje.“

De nem lenne hű egyházunk története, ha meg nem emlékeznénk azon buzgó, részint egyházunk kebelébe,

részint a testvér görög katolikus egyházhoz tartozó hivekről, a kik kiújított templomunk felépítésében magoknak érdemeket szereztek anyag-szállítás által; ezek: tek. Óvári Szeőke Barnabás, tek. Óvári Szeőke Kálmán, tek. Papp Gyula, tek. Madarassy Zoltán úrak, Barazsú Péter, Szilágyi Lajos és Szabó István, a görög katolikus egyházból Sztán István és Denka Mihály.

Az egyház most 404 lelket számlál s adja az Isten bölcs gondviselése, hogy a lelkek firól-fira, nemzetségről-nemzetségre, erőről-erőre szaporodjanak s ez egyház, mint egyetemes prot. egyházunknak egy oszlopa legyen megvívhatatlan sziklavára az igaz hitnek s példája a protestáns áldozatkészségnek

És te szenthely! állj fenn mind az időknek végéig; s az idők haladtával újulj fényesebben s ebben bizunk, hiszünk, remélünk is, hiszen isteni mondás, tehát bölcsmondás eme Salamonhoz intézett szózat „Ott lesznek az én szívem és szemeim mindenkor teveled“ Amen!

Hajdu Albert,
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Lapunk jelen száma kivételesen szombat (6 esztendő utolsó napja) helyett vasárnap (új esztendő első napján) jelenik meg.**

— **Felhívás előfizetésre.** Lapunk a jelen számmal tizenkilencedik évfolyamába lép s mi — mint most egy éve, mikor e lap szerkesztését átvettük — ismét bizalommal fordulunk egyházkerületünk nagyérdemű lelkipásztoraihoz, világi kormányfőfiaihoz, tanári és tanítói testületéhez, hogy hathatós erkölcsi, szellemi és anyagi támogatásukat, a melyekre oly nagy szükségünk van, hogy náluk nélkül lapunk fenn sem állhat. — a beállott új esztendőben se vonják meg tőlünk. Lapunk iránya a régi. Anyaszentegyházunk közjavát akarjuk szolgálni híven, becsületesen, legjobb meggyőződésünk szerint, gyarló erőnkől telhető nyomatékkal. Nagy érdekeit egyéni szeszély, hiúság, avagy rombolási hajlam áldozatául sohasem fogjuk oda dobni, de a komoly megfontolás után felösmert igazságnak mindenkor tért nyitunk s mint az elmúlt évben, ezután is hangot fogunk adni, ha szinte a legkényesebb személyi tekintetekkel és magán érdekekkel találnók is szemközt magunkat. Az evangyeliomi hitélet ápolásán és ama lelki ország eszményképén, melyet anyaszentegyházunk megtestesíteni volna hivatott, odaadással fogunk csüggeni, mert lehetetlen nem éreznünk, hogy tömérdek bajaink s a bennünket környékező ezer veszély tömkelegének közepette csak ezek adhatják kezünkbe a megszabadító Ariadne-fonalat. A szerkesztőségben végbement személyváltozást már mult számunkban jeleztük. *Karai Sándor* főgymn. tanár, a kiadóhivatal kezelése mellett, lapunk tanügyi rovatának vezetését is volt szíves elvállalni. *S. Szabó József*, lapunk hivatott és fáradhatlan

belmunkatársa, erre az évre is felajánlotta közreműködését s állandóan ő fogja vezetni „Irodalom“ című rovatunkat. Hangsúlyozzuk, hogy lapunk *súlyos anyagi válságán még nem esett átál s fennállása anyagilag máig sincs biztosítva*, a minek — noha a szellemi munkát idáig úgy szólván semmivel sem díjaztuk, mert nem díjazhattuk — némi részben éppen magunk is vagyunk az okai, kik a lap 1½ íves keretét, előfizetőink szellemi érdekéből, lépten-nyomon áthágtuk a nélkül, hogy az előfizetési díj emelésére csak gondolni is mertünk volna. De viszont éppen innen merítünk jogcímet, hogy az illetékes körök jóindulatára s támogatására appellálhassunk. — Egyházkerületünk igen tisztelt lelkészeit és tanárait, napi híreink élénkségének, változatosságának és megbízhatóságának érdekéből, bátorkodunk közelebbről arra is fölkérni, hogy az egyházi és iskolai élet minden figyelmet érdemlő mozzanatát kegyeskedjenek velünk — ha csak egy levelező-lapon is — pár sorban közölni, mert olvasóink jogos várakozását csak így elégíthetjük ki. Magunkat olvasóink jóakarátába, fogyatkozásainkat és gyarlóságainkat kegyes elnézésökbe ajánlván, mindnyájoknak boldog új esztendőt kívánunk.

— **Apró hírek. A tiszántúli ref. tanáregyesület XV. rendes közgyűlése** m. é. dec. hó 29 és 30. napján kiváló sikerrel folyt le Kisújszálláson. Az idő rövidsége miatt részletes tudósítást a közgyűlésről csak következő számban adhatunk. — **A máramaros-ugocsi egyházmegyében** dec. 28-án bontotta fel a bizottság az egyházmegyei gondnoki hivatalra beadott szavazatokat, melyek szerint egyhangulag **György Endre**, egyházmegyei s egyházkerületi tanácsbíró választott meg gondnoknak. — **A felsőbaranyai** ref. egyházmegye az egyházkerületi főgondnokká választott Szilágyi Dezső helyébe **Adám András** kuriai bírót választotta egyházmegyei gondnokává — **Szabolcska Mihály** megválasztott temesvári lelkész Karácsony első napján meglátogatta új gyülekezetét, hova egyidejűleg a lelkészválasztás esperesi megerősítése is megérkezett s hivatalba leendő ünnepélyes beiktatását f. hó közepére tüzték ki. — **Gyilkosság vallási örjögésből.** A jászladányi csendőrségnél Korompai Gáspárné följelentette magát gyermekének meggyilkolása miatt. Eleinte nem akarta elmondani cselekedetének okait, később azonban hosszas vallatás után elmondta, hogy tegnap éjjel megjelent álmában Jézus és kijelentette, hogy vétkei addig meg nem bocsátatnak, míg három éves gyermekét föl nem áldozza és ő fölébredve, csendesen nyugvó gyermekének torkát elmetszette.

— **Gyülekezeteink köréből.** Az **alsó-józsai** ev. ref. új templom építésére Debrecen sz. kir. városnak még az 1897-ben adományozott 40 ezer csertégláján kívül, az 1898. év folyamán következő pénzadományok gyűltek: a debreceni ev. ref. egyház 25 frt, dancsházai ev. ref. egyház 50 kr, földesi ev. ref. egyház 50 kr, Cseh Béla h.-böszörményi lakos 5 frt, Debreceni Első Takarékpénztár 5 frt, Hajdu-Böszörmény város 50 frt, hódmező-vásárhelyi ev. ref. egyház 10 frt, büd-szentmihályi ev. ref. egyház 2 frt, vencesellői ev. ref. egyház 1 frt 20 kr, mezőtúri ev. ref. egyház 5 frt, karcagi ev.

ref. egyház 2 frt, bihar-nagybajomi ev. ref. egyház 2 frt, újfehértói ev. ref. egyház 50 kr, kisújszállási ev. ref. egyház 2 frt, Sápó Lajos kabai ev. ref. tanító 50 kr, s végre az alsó-józsai ev. ref. hívek közt egyesektől gyűlt 12 frt 50 kr. Összesen 123 frt 70 kr, ehhez adva a Debrecen szab. kir. város által kegyadományozott 40 ezer csertéglá 360 forint becsértékét: lesz az alsó-józsai ev. ref. új templom építésére az eddig befolyt kegyadományok összege 483 frt 70 kr, mely összeget, midőn a f. 1898. év végével nyugtatni szerencsém van, ugyanekkor egyházközségem nevében a kegyadományokért a kegyes adakozóknak a leghálásabb köszönetemet nyilvánítom. Felső-Alsó-Józsa, 1898. dec. hó 28. **Bőőr János**, ev. ref. lelkész.

— **A Közalap-Végrehajtó-Bizottság** a lelkészi javadalmak kiegészítése tárgyában múlt hó 15—16-án tartotta gyűléseit **Dókus** Ernő elnöklete alatt. **Antal Gábor**, **Baksay Sándor**, **Hegedűs Sándor**, **Molnár Béla**, **Ragályi Béla**, **Szász Károly**, **Szabó János**, **Szell Kálmán** bizottsági tagok és **Kenessey Béla** előadó jelenlétében. A lelkészi javadalmak kiegészítése érdekében készült s a közalap előadójához m. é. nov. elején beküldött összeírási ívek vétettek általánosságban tárgyalás alá: de miután tárgyalás közben arról győződött meg a bizottság, hogy az összeíráshoz kiadott általános és részletes utasítás csak igen kevéssé tartatott meg a kiállító közegek és felülbírálok által és hogy a melléletek gyanánt becsatolt bizonyítványok is nem a kellő megfontolással állították ki, kimondotta, hogy miután a konvent által felterjesztendő munkálatnak valósággal alapvető munkálatnak kell lennie, a melynek elkészítésénél nemcsak a jelen nemzedék érdekeiről van szó, hanem a jövő nemzedékekéről is, s e munkához kötvé van egész egyetemes egyházunk reputációja is: az összeírási ívek a maguk egészében küldessenek vissza az egyes püspöki hivatalokhoz, azzal a kéréssel, hogy azokat a püspökök urak tegyék meg egyszer részletes bírálat tárgyává, hívják meg értekezletre magukhoz az espereseket és ott, a hol csak szükségét látják, rendeljék el új kimutatási ívek kiállítását; ugy a revizionál, mint az új összeírásnál az általános és részletes utasítások szem előtt tartásán kívül főleg a következő szempontokra figyelve: 1-szor, hogy a kimutatásokban levő adatok feltétlenül egyezők legyenek a kataszteri birtokivben levőkkel, valamint a kat. tisztajövedelem feltüntetése is egyező legyen a kimutatási ívben lévővel; a hol pedig esetleg a kat. birtokivben oly területek is felvolnának véve, a melyek nem állanak a lelkész használatában, ott községi hiteles bizonyítvánnyal igazolandó, hogy a kat. birtokivben feltüntetett földterületből mennyi áll tényleg a lelkész használatában; 2-szor, hogy a lelkészi földjövédelmi viszonyok mindenütt okmányokkal igazoltassanak, akként, a mint azt az utasítás 2., 9. §-a kívánja meg. A valóban megfelelő bizonyítványok szerzendők be s rektifikálandók azok, a melyek most e követelményt nem elégítik ki; 3-szor, mindenütt az 1894-ben készült Jelentőivek vétessenek alapul s ezek adatai corrobóráltassanak a mostani kimutatások adataival s hatósági bizonyítványokkal lesz igazolandó a Jelentő-iv adataitól való minden eltérés, a mi terményekben, szolgáltatásokban stb. jelentkezik; 4-szer, a hol díjlevélszerűleg meg van állapítva és készpénzjárulékkal kitüntetve a termény-, vagy közmunka-váltás, ott ez a díjlevélben kitett pénzérték a maga egészében veendő fel, abból 1/6 levonásnak nincs helye; 5-szor, a fuvardíjak csak javaslatba hozzassanak, de ne vonassanak le a kiegészítendő összegből. A fuvardíjak szükségessége 5 klméter távolságon belül külön

igazolandó a helyi viszonyokkal (utak milyensége, lélekszám, beszolgálás mennyisége). Végül kimondatott, hogy az új iverk minél előbb, de mint legutolsó záros határidőre, 1899. márc. 1-re küldendők be a közalap előadóhoz. Az esperes és püspök urak pedig csak okmányokkal igazolt adatok alapján vezessék rá az iverk megjegyzéseiket. E határozatoknak megfelelőleg a közalap előadója tehát mind visszaküldi a püspöki hivatalokhoz a kiállított iverket rektifikálás, illetőleg új és alaposabb összeírás eszközlése végett, abban a reményben lévén a bizottság, hogy jobb és megbízhatóbb adatok birtokába jut a revízió folytán. (Prot. Egyh. és Isk. Lap.)

— **Értesítés.** Azokat, a kik „Egyházi beszédeim“ első kötetének sorsa iránt érdeklődnek, van szerencsém ez úton értesíteni, hogy a kötet megjelenése már biztosítva van, s a jelzeti időre, február elejére okvetlen meg fog jelenni. Előfizetést — 1 frt 25 kr — mind a mellett is folyvást készséggel fogadok. Tisztelettel Majtis, 1898. dec. hó. F. Varga Lajos.

— **Reklamációkat** s a számok utánpótlása iránti megkereséseket legfeljebb 8—10 nap alatt tessék hozzánk juttatni, mert fölös példányokat nem igen nyomatunk, s aztán legnagyobb sajnálatunkra, nem felelhetnénk meg a megkeresésnek.

— **Kérelem a nt. lelkész urakhoz.** Tisztelettel felkérjük a nt. lelkész urakat, hogy a *tanítói állások betöltésére vonatkozó pályá-*

*sati hirdetések*et lapunkban is közölni méltóztassanak. Ezzel nemcsak magának a pályázat ügyének tesznek szolgálatot, hanem hozzájárulnak lapunk fennállásának biztosításához is.

— **Hátrálékos előfizetőinket** tisztelettel kérjük, hogy tartozásukat *mielőbb küldjék be Karai Sándor* főgymn. tanár (*Rákóczy-u. 46.*) címére, a ki ezentúl lapunk kiadóhivatalát vezetni fogja; *annál sürgősebben kérjük est, mert az új év alkalmával lapunkat tetemes fizetési kötelezettségek terhelik, a melyekre más fedezettel, mint az előfizetési pénzekkel, nem rendelkezünk.* Egyúttal tisztelettel kérjük az előfizetéseket megújítását is.

TARTALOM-JEGYZÉK: Boldog új esztendőt! A szerkesztőség. — Ügyeink-, bajainkról s azok orvoslási módjáról. Dr. Hajnal István. — Tárcsa: Utilitarianismus. Csiky Lajos. — Közélelünk: Első istentisztelet a nagybocksói ref. templomban. Szikszay Zoltán. — Irodalom. — Nekrológ: Moravec Károly. Bányai Sándor. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 66. A szatmár-udvari ev. ref. egyház története. Hajdu Albert. — Különfélek.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

1899.

Boldog újévet kíván

Magyarország legnagyobb férfi-, fiu- és gyermek-ruhák telepe

igen tisztelt vevőinek és jó barátjainak

NEUMANN M.

és cégvezetője **DEUTSCH IGNÁCZ** Debreczen.